

VIII.

Jegyzetek a' Kazinczy által fordított pindarusi odajara:*)

Midőn valamelly köz csudálást érdemlett classicust fordítunk, elmúlhatatlanul szükséges, hogy annak való szellemét igyekezzünk fordításunkban visszaadni. E' való szellem kétség kívül nem a' tárgyban 's a' gondolatok' egymás után következésében fog kirekesztőleg állani; mert a' classicus' érdemének egyik igen nagy részét a' stylus teszi. A' stylust kell tehát a' maga teljes erejében és szépségében az eredeti nyelvből által hozni. Ez által hozás nem eshetik-meg másképp, hanemhaszorosan a' szerző' szavaihoz, fordúlataihoz szóval minden karakteri sajátságaihoz tartjuk magunkat. Az, ki a' quae desperat tractata nitescere posse, relinquit, maximához tartja magát, örökös paraphrasta fog maradni, 's bár melly csínos legyen

*) Lásd Hebe 1826. I. 84 — 92. — A' Kritikai Lapokban fognak közöltetni egész gyűjteményekből kivett egyes darabok' birálatai is. Ez a' könyv' czéljával nem ellenkezik. — B a j z a.

is paraphrasisa, abból az eredetire ítéletet nem hozhatunk. Ha tehát az ilyen paraphrasisnak érdemei vagynak, ezen érdemek bizonyosan a' tulajdonképpen való fordítói érdemtől különböznek; melly abban áll, hogy a' classicai művet a' maga legsajátabb alakjában, szépségeivel és hibáival együtt tüntessük-fel. E' principium nem idegen Kazinczy előtt, mint ezt Sallustja' elébe írt beszédében maga bizonyítja; méltán történik tehát, ha Pindarus' ódáján (Olymp. VI.) véghez vitt munkáját e' principiumnál fogva vizsgáljuk-meg.

Már Longin megjegyezte, hogy Pindarus majd felséges, majd egészen mindennapi alacsony kitételekkel él. Ennél fogva Pindarusnak nyelve egyenetlen; most száraz és nemtelen 's poetai szellem nélkül; majd bujálkodó szinte napkeleti pompával, melly olykor (Heyne is jegyezett-meg ily helyeket) valóságos pöffeszkedéssé válik; most bőven áradoz, majd egészen homályt terjesztő rövidségbe 's ellipsisekbe vonja öszve gondolatait, most erőtlen, majd megrázó hatalommal kap-meg bennünket, Mit várhatunk már most a' fordítótól méltábban mint azt, hogy a' gyenge helyeket szépítő ecset nélkül, az erőket pedig teljes ragyogásokban állítsa előnkbe? Kazinczytól ezt annyival inkább kívánhatjuk, mivel Pindarus' versmértéke alól felszabadította magát 's ön

kénye szerint vers forma nélkül következteti egymásra sorait; ámbár itt mingyárt az eredetinek egész külsőjét elveszti a' magyar olvasó. Egy valóban nem csekély veszteség, mellynek kipótolásában a' derék Herimann' tanításai után (De metris Pindari) biztosan lehetett volna fáradozni. De mennél könnyebbé tette magának Kazinczy a' mérték' elvetése által a' fordítást, annál kevésbbé lehet megfogni, miért tartá szükségeseknek azonsok változtatásokat. mellyeket az eredetinek stílusán véghez vitt? Az óda' tizenegy elől álló sorai szó szerint ezt teszik:

„Arany oszlopokat állítunk a' szoba' jól rakott tornácza alá, midőn tekintetre méltó házat alkotunk; 's a' munkát kezdőknek szükség messze ragyogó arcot csinálni, (θεμεν, ponere) Legyen pedig az olympiagyőző Pisában Zeusz' jósló oltárának papja (ταμιας) 's a' híres Syrakusának egyik alkotója; melly hymnust kerüljön-e' férfiú beleszállván (επιπνευσαις, incidens) nem irigy polgár társainak kellemes énekeikbe?“

Ki fog e' nyugodalmas beszédre Kazinczynál emez ossiani lepelben ráismerni?

Arany oszlopok vonuljanak-el

A' pompás csarnok' szépen elkerített

Tornácza körül, de kivált

Palotánk' homlokfala

Ragyogjon messze messze ki!
 Olympia lát: e győzedelmest?
 Zevsznek oltára lát e Pisában
 Hü tisztelőt? Sürakusa
 Látja e egyik alkotóját?
 Mint kerülhetné ki az
 Irígyet nem irígylő polgár-
 Társai' hála-hymnusait?

Ez nem pindarusi hang, 's a' hang' elrontása mellett,
 az értelem sincs tiszteletben tartva. A' *hü tisztelő*
 mindenkire rá illik; itt pedig a' költő' nyilván
 kitetsző czélja, azt jelenteni, hogy a' győző
 a' Jamidák' nemzetségéhez tartozik, 's e' nem-
 zetség örökségül bírja a' pisai orakulum mellett
 a' religiói szolgálatot. E' kitétel: „irígyet nem
 irígylő“ általán fogva érthetetlen 's az eredetiben
 hol αἰδοῦν áll, nem fundáltatik. A' szépíteni-
 akarás az egész helyen keresztül kitetszik; a'
 to-nus felemeltetett, a' képek megnagyobbítottak;
 csarnokká nevededett a' θαλαμος, a' τηλαγες
 προσωπον emphasis kereső paraphrasishban adatott
 vissza 's tb.

Hasonló szépítés történt e' sorokban:

E' szép szerencse

Lón tiéd is, Sostratosnak

Boldogabb fija,

E' hely az eredetiben azok közé tartozik, melyeket Longín alacsonyaknak tart: Mert tudja-me Sostratosnak fíja, hogy e saruban tartja boldog lábát.

A' 15. versben a' *παρ ανδρασιν* kitételnek ez felel-meg Kazinczynál: „szárazon győző vitéz.“ Valóságos paraphrasis 's a' győző szépítés.

Vers 46. *παρ Ευρωτα πορον* az az Eurotas' mentében. Ezen egyszerű kitétel Kazinczynál illy pompában zeng:

A' merre Eurotas' csapongva tölti habjait.

Vers 123. *τεκμαιρει χρημ' εασον* bizonyóságot a' tett ádd mindenkiről. Kazinczynál:

Mindenike saját tettének

Fénye között csillog.

Vers 160. ezen szó *αμπεπει* (prosequitur) Kazinczy' paraphrasisában szent innepeket ád.

Vers 164. *μη θραυσσι χρονος ολβον εφεσπων* (non frangat tempus subrepens felicitatem.)

Az ő boldogságát

Az időnek semmi hulláma

Ki ne dönthesse soha.

Nem egészen különböző beszéd e ez az eredetitől? De még messzebb vitetett e' szépítés által történt különbözőzés (hogy több apró példákat elmellőzzek) az utolsó sorokban. Az eredeti ezt mondja: Tengeren uralkodó király (*Δεσποτα*, úr)

egyenes hajózást, bajokon kívül valót adj, Férje az aranyorsójú Amphitritának 's az én hymnusaimnak neveld gyönyörű virágait. Kazinczynál:

'Te pedig tengereken uralkodó istenek' ki-

rálya,

Amphitritának férje, ki aranyorsókat perget,

Engedj nekik csendes mentet

A' szirtek' örvények' vészei között!

De ápd énnem is

Énekeim' kedves virágait.

Érdeme e' szépítés? Bizonyosan nem. Pindarusnak erre szüksége nincs 's e' fáradságot a' pindari való pompa' általhozására kelle vala tartani, mert a' mi a' felhozott helyeken több, nem pótolja ki azt, a' mi a' következőkben kevesebb.

Vers 61. 's köv. az eredetiben ezt teszik: De ő Pythonban éles gonddal mondhatatlan haragot szorítva szívében indult menván jósolatot kérendő (*μαρτυρομενος*) e' türehetetlen szenvedésekről. Kazinczynál:

Pärthonba ment hogy az istent

Megkérdené e' bús eset felől.

Ez valóságos extractus.

Vers 95. Az eredetinek szavai után: minekutána a' gyönyörű aranykoszorús ifjuságnak gyümölcsét elvévé. Kazinczynál:

Midőn az aranykoszorús

Ifjuság' szép korát eléré.

Hol van itt a' pindarusi metaphora?

Vers 104. Az eredeti szerint: ellenébe hangzott az igazmondó atyai szózat. Kazinczynál

Akkor harsogott isten-atyjának szózatja.
Kevesebb erővel.

Vers 154. Az eredetiből szorosán: édes kelyhe a' hangos énekeknek. Kazinczynál a' metaphora egészen elvész:

— kinek ajkairól

Édesen ömlik az ének.

Vers 162. Az Aitnai Zevsnek hatalma, Kazinczynál egyszerűen az Aitnai Zevs 's tb. illyennek. De egyéb iránt is rész szerint hibás értés, rész szerint változtatás által az eredetlin sok erőszak történt. ὅττι δὲ περὶ τὰ πύργων νεκρὸν τελεσθεῖντων minekutána a' halottak' hét mágláji elkeszültek, mert hét máglába rakattak a' hét seregnek halottai. Kazinczynál:

Megrakva álltanak a' máglyák

A' hét elhullottakért.

Ez azt teszi, hogy az egész híres veszedelem Theba alatt hét halottból állott.

V. 34. καὶ μεγαν ὄρκον 's tb. szó szerint: nagy esket esküvén, ezt ő felőle nyilván bizonyítom, 's a' mézhangu Musák parancsolják. Kazinczynál elhagyással homályosabban:

Itt eskem neki nagy eskemet,

Azt úgy hagyja lantosának

A' mézszavú kilencz leány.

Vers 119. a' χρηστηριον (oraculum) helyett templom áll, 's felebb V. 112. παντοσυνης (jósolat) kimaradt, 's így az isteni kettős ajándék' miben állta homályos.

Vers 138. szóról szóra: a' kemény hangu atyával (cum gravisono patre sc. Neptuno) teljesíti boldogságodat. Kazinczynál:

Atyáddal a' hullámforgató Poseidonnal

Végre hajtja a' mit fogadott.

Poseidon atyja volt e a' győződelmesnek? Pindar itt úgy nevezi Neptunt atyának, mint Homer-nál Zevs atya mondatik minden relatio nélkül. *Végre hajtja a' mit fogadott* ez homályos, mert fogadott e valamit? A' 140—143. az eredetinek homályossága miatt nem említem; a' nyomban követők ezt teszik: avia mea materna est stymphalis florens Metope quae — Thebam genuit. Kazinczynál:

Anyámnak stymphalisknak őse virágos Metope

Ki — — Thebát szülé.

Pindar itt Thebát nevezi anyjának mint hazáját, Thebának anyja Metope, és így Metopét itt nagyanyjának mondja 's a' stymphalis, Metopéra vitetik.

Vers 169. μητηρ 's tb. anyja a' juhokkal bőv Arkádiának, Kazinczynál Arkadia' legelőjével adatik vissza. 'S tb. esfélék.

Pindarust tökéletes színben 's nem-változó vonásokkal adni vissza bizonyosan nehezebb, mint Homért, talán épen lehetetlen; legalább még nem ismerék fordítót, ki Heynének erre nézve kimondott ítéletét a' maga példájával megczáfolta volna.

F.